МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет рибного господарства та природокористування

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з підготовки, написання, оформлення та порядку захисту кваліфікаційної роботи бакалавра
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 183 Технології захисту навколишнього середовища
галузі знань 18 – Виробництво та технології

Кропивницький – 2025

УДК: 631.372

Методичні вказівки з підготовки, написання, оформлення та порядку захисту кваліфікаційної роботи бакалавра для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 183 Технології захисту навколишнього середовища схвалено і рекомендовано до друку на засіданні кафедри екології та сталого розвитку імені професора Ю.В. Пилипенка (протокол № 2 від 24 вересня 2025 року), методичною комісією факультету рибного господарства та природокористування (протокол № 8 від 25 вересня 2025 року) та вченою радою факультету (протокол №1 від 25 вересня 2025 року).

Укладачі:

В.І. Пічура, завідувач кафедри екології та сталого розвитку імені професора Ю.В. Пилипенка, професор, д.с.-г. наук;

Д.С. Бреус, доцент кафедри екології та сталого розвитку імені професора Ю.В. Пилипенка, к с.-г. наук;

О.Б. Овезмирадова, доцент кафедри екології та сталого розвитку імені професора Ю.В. Пилипенка, к.с.-г. наук;

Рецензенти:

П.М. Бойко, в.о. декана факультету рибного господарства та природокористування, доцент, к. біолог. наук.

А.О. Пузанов, в.о. начальника управління Басейнове управління водних ресурсів нижнього Дніпра

Методичні вказівки з підготовки, написання, оформлення та порядку захисту кваліфікаційної роботи бакалавра для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 183 Технології захисту навколишнього середовища / уклад.: В.І. Пічура, Д.С. Бреус, О.Б. Овезмирадова. Кропивницький, ХДАЕУ», 2025. 58 с.

Методичні вказівки призначені для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 183 Технології захисту навколишнього середовища та встановлюють вимоги до підготовки, написання, оформлення і захисту кваліфікаційної роботи. Документ визначає структуру й зміст кваліфікаційної роботи, правила виконання графічної частини та порядок подання і захисту роботи.

Матеріал допомагає здобувачам дотримуватися єдиних стандартів під час виконання розрахунків, оформлення тексту, креслень, таблиць, списку джерел та додатків, сприяє якісній підготовці до підсумкової атестації.

© ХДАЕУ, 2025
© Пічура В.І., 2025
© Бреус Д.С., 2025
©Овезмирадова О.Б., 2025

ЗМІСТ

ВСТУП..... 4
РОЗДІЛ 1 СТРУКТУРА ТА ОБСЯГ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА..... 6
1.1 Структура роботи..... 6
1.2 Обсяг роботи..... 6
РОЗДІЛ 2 ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА..... 7
2.1 Вступна частина..... 7
2.2 Основна (змістова) частина..... 9
2.3 Заключна частина..... 13
РОЗДІЛ 3 ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА..... 15
3.1 Загальні вимоги до оформлення роботи..... 15
3.2 Нумерація сторінок роботи..... 16
3.3 Нумерація розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів..... 16
3.4 Рисунки..... 17
3.5 Таблиці..... 18
3.6 Формули та рівняння..... 20
3.7 Посилання..... 22
3.8 Додатки..... 22
РОЗДІЛ 4 ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ ТА ЗАХИСТ РОБОТИ..... 23
4.1 Загальні вимоги щодо керівництва та захисту……... 23
4.2 Правила академічної доброчесності ……..... 23
4.3 Супровідні документи роботи 24
4.4 Зовнішня рецензія…….. 25
4.5 Організації, з урахуванням своїх потреб, можуть давати університету замовлення на розробку здобувачами певних тем…….. 26
4.6 Підготовка до захисту роботи 27
4.7 Захист роботи 29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 34
ДОДАТКИ…..... 35

ВСТУП

Кваліфікаційна робота бакалавра (Робота) є самостійним дослідженням здобувача і кваліфікується як навчально-дослідницька праця, виконується державною мовою у вигляді спеціально підготовленої праці на правах рукопису в твердій палітурці та в електронній формі. Її тематика та кваліфікаційний рівень мають відповідати освітньо-професійній програмі «Технології захисту навколишнього середовища». Сукупність результатів, отриманих у процесі виконання Роботи, є критерієм оцінювання якості підготовки здобувача вищої освіти першого (бакалаврського) рівня і свідчить про наявність у нього здатності до проведення дослідження, а саме, уміння належним чином самостійно організовувати пошук, розпізнавати і визначати професійні проблеми, знати і вміти застосовувати загальні методи та прийоми їх вирішення, виконувати конкретні завдання.

Кваліфікаційна робота бакалавра передбачає самостійне розв’язання комплексної проблеми фахової спрямованості, що супроводжується проведенням досліджень із застосуванням інноваційних підходів. Робота виконується на підставі самостійної дослідницької діяльності здобувача, визначальною рисою якої є чітко виражений індивідуальний характер. Зміст кваліфікаційної роботи бакалавра визначається його завданням і має на меті:

– систематизацію, закріплення знань відповідно до загальних та спеціальних (фахових) компетентностей, які розкривають теоретичні основи та практичні питання зі спеціальності;

– демонстрацію уміння критично осмислювати теорії, принципи, методи і поняття з різних предметних галузей для вирішення практичних задач, проблем;

– підтвердження вміння підбирати, систематизувати й обробляти інформацію відповідно до цілей дослідження;

– демонстрацію здатності використовувати сучасні методи обробки та інтерпретації інформації;

– підтвердження здатності самостійно планувати виконання конкретного завдання, формулювати висновки за його результатами, надавати пропозиції щодо вдосконалення діяльності об’єкту дослідження, встановлювати причинно-наслідкові зв’язки процесів і явищ у прикладній галузі;

– демонстрацію володіння основами інженерного проєктування та/або експертної оцінки об’єкту дослідження.

Підготовка роботи проводиться на основі фактичного матеріалу, зібраного здобувачем протягом переддипломної практики на різних підприємствах, установах, організаціях та/або безпосередньо на об’єктах природного або штучного походження, роботи в лабораторних та/або польових (експедиційних) умовах, участі у роботі наукових гуртків.

РОЗДІЛ 1 СТРУКТУРА ТА ОБСЯГ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

1.1 Структура роботи

Тематика, структура і зміст кваліфікаційної роботи бакалавра визначаються за ініціативою здобувача під керівництвом викладача кафедри, призначеного відповідно кола його наукових інтересів. Викладачами кафедри всебічно підтримується зацікавленість здобувачів у поглибленому вивчені проблем захисту навколишнього середовища, дослідженню вдалих практик передових країн світу. Робота має відображати дві взаємопов'язані частини: описову, яка висвітлює хід дослідження, та результати самих досліджень.

Кваліфікаційна робота бакалавра повинна мати такі основні структурні елементи:

– титульний аркуш;

– зміст;

– завдання;

– вступ;

– основна частина (змістова частина роботи, яка представлена розділами). Розділи за потреби поділяють на підрозділи;

– висновки;

– список використаних джерел;

– додатки (за необхідності).

Кожен з цих елементів, а також розділи основної частини та додатки, мають починатися з нової сторінки.

1.2 Обсяг роботи

Загальний обсяг кваліфікаційної роботи бакалавра складає 40–50 друкованих сторінок (комп'ютерного набору) формату А4. Орієнтовний обсяг складових Роботи (кількість сторінок): титульний аркуш – 1; зміст – 1–2; завдання – 2; вступ – 2–3; основна частина – 30–40; висновки – 2–4. Додатки не входять у загальний обсяг Роботи.

РОЗДІЛ 2 ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

2.1 Вступна частина

Кваліфікаційна робота бакалавра починається з титульного аркушу, який складається за визначеною формою (додаток А). Головною складовою титульного аркушу є тема Роботи. Тема роботи обирається здобувачем самостійно та узгоджується з керівником та відповідає освітньо-професійній програмі «Технології захисту навколишнього середовища».

При виборі теми основними критеріями є зацікавленість, науковий і практичний інтерес здобувача та його хист. Перевага надається темам, які мають зв'язок із затвердженими науковими програмами, планами і темами кафедр. Кваліфікаційна робота бакалавра може бути продовженням і логічним завершенням досліджень, розпочатих у курсових роботах (проєктах) та в період виробничих практик, які знайшли відображення у попередніх звітах. Робота може спиратися на матеріали організації, яка була базою переддипломної практики здобувача. В ній повинні вирішуватись конкретні виробничі задачі, виконані самостійно.

Тема роботи після узгодження з керівником, розглядається та обговорюється на засіданні випускової кафедри, включається до проєкту наказу по університету.

Сформульована тема роботи, призначення керівника, консультантів з окремих розділів і зовнішнього рецензента затверджуються наказом ректора і не підлягають змінам (лише як виняток за об’єктивними обставинами).

Орієнтована тематика Робіт наведена в додатку Б.

Наступним наводиться «ЗМІСТ» кваліфікаційної роботи, який послідовно включає всі складові роботи, найменування всіх розділів, підрозділів із зазначенням номерів сторінок, з яких починається виклад кожного елемента (додаток В). Текст змісту повинен бути ідентичний наведеному в Роботі. Зміст Роботи визначається темою і є відображенням плану виконання Роботи, розробленого здобувачем під керівництвом викладача.

Робота виконується згідно розробленого «ЗАВДАННЯ», яке формується керівником роботи на типовому бланку, що складається з 2-х сторінок відповідної форми (додаток Г), підписується керівником і здобувачем, затверджується завідувачем випускової кафедри. Завдання являє собою складений у визначеному порядку розділів розгорнутий перелік питань та напрямків їх вирішення, які мають бути висвітлені у процесі розв'язання завдань. Він дає можливість здобувачеві систематизувати матеріал, забезпечує черговість і логічну послідовність його викладу й уточнити кінцевий варіант проєкту змісту Роботи. Успішне виконання Роботи значною мірою залежить від чіткого дотримання термінів і послідовного виконання окремих етапів завдання.

Відповідно до календарних етапів здобувач має подавати окремі розділи або їх частини на перегляд керівнику. Консультанти за спеціальними розділами (за наявності) також повинні підтверджувати їхню завершеність або дати свої зауваження.

Порушення здобувачем календарного плану виконання Роботи фіксується керівником, який інформує про це завідувача кафедри.

Далі наводиться «ВСТУП». У вступі коротко викладають актуальність теми, сутність і стан проблеми, значущість її вирішення, визначається мета, предмет і об'єкт дослідження, встановлюється перелік завдань, виконання яких дозволить досягнути поставленої мети роботи. Оптимальним є подання у вступі загальної характеристики роботи у рекомендованій нижче послідовності:

– актуальність теми (Робота має бути актуальною, відповідати сучасному стану і перспективам розвитку підприємства (організації), мати науково-дослідний характер, відображати критичний підхід до фактичного стану і зібраних матеріалів, що вивчаються, з метою пошуку резервів підвищення ефективності, відображати сумлінність і коректність щодо авторства використаних вихідних матеріалів);

– мета і завдання досліджень (мета – очікуваний кінцевий результат, який зумовлює загальну спрямованість, логіку дослідження теоретичних і

прикладних аспектів для вирішення проблем за обраною темою Роботи. Чітке її формування представляє одну з найважливіших вимог до дослідження, оскільки сприяє цілеспрямованій діяльності здобувача, активізує його творчий потенціал.

Реалізація поставленої мети здійснюється через розробку певних завдань, досліджень. В якості завдання дослідження можуть включатися вирішення певних питань, які входять до загальної проблеми і тематики дослідження, всебічне вивчення напрямів вирішення даної проблеми (виявлення її типового стану, особливостей передового досвіду, недоліків і труднощів їх функціонування, причин прояву), обґрунтування системи заходів щодо вирішення даної проблеми, перевірка запропонованої системи заходів щодо відповідності її критеріям оптимальності, досягнення максимально можливих у відповідних умовах результатів вирішення проблеми при певних затратах зусиль, розробка методичних рекомендацій та пропозицій щодо використання результатів дослідження у практиці тощо);

– об’єкт дослідження (те, на що спрямована пізнавальна діяльність здобувача) - це процес, явище або фрагмент реальності. Розрізняють об'єкти природні, соціальні, ідеалізовані (додаток Д);

– предмет дослідження – це конкретний аспект, властивість, ознака або частина об’єкта, на якій зосереджена увага здобувач (додаток Д);

– методи досліджень (сукупність дій, які дослідник застосовує, щоб за даним механізмом розв’язати поставлену проблему та досягти визначеної мети);

– структура та об’єм кваліфікаційної роботи бакалавра.

2.2 Основна (змістова) частина

Основна частина кваліфікаційної роботи бакалавра складається з розділів, підрозділів, пунктів. В ній подають:

– огляд спеціальної літератури за темою досліджень;

– місце, матеріали і методи дослідження;

– характеристика району, місця та умов дослідження;

– результати власних досліджень, їх аналіз і узагальнення.

Кожний розділ друкується з нової сторінки.

«ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ». Розділ виконується на підставі глибокого вивчення спеціальних вітчизняних і зарубіжних інформаційних джерел з метою визначення сучасного стану за обраною темою та пошуку напрямів подальших досліджень її розвитку. Відповідно до теми здобувач самостійно або за рекомендацією керівника проводить пошук, узагальнює довідкову і наукову літературу.

Підбір джерел доцільно починати з аналізу літератури, яка рекомендується для тем професійного спрямування, спеціалізації або програми підготовки. За цими списками можна підібрати основні нормативні документи, наукові та методичні видання.

Наступним кроком у пошуку літератури є з’ясування переліку періодичних видань, за якими можна одержати необхідну інформацію. Для цього необхідно використовувати різні джерела пошуку: предметні, систематичні та алфавітні каталоги, бібліотечні картки університету, провідних наукових бібліотек, спеціальні бібліографічні довідкові видання, тематичні збірники літератури, інтернет-ресурси. При визначенні в періодичних виданнях статей, які можуть містити необхідну інформацію, доцільно використовувати останні дослідження, робити перегляд останніх випусків, у яких містяться переліки статей, опублікованих протягом останніх років. Але необхідно також приділяти увагу ретроспективному аналізу, що дозволяє простежити хід пошуку вирішення поставленого завдання.

У підборі нормативно-правових документів необхідно використовувати довідково-інформаційні системи, які полегшують і прискорюють тематичний пошук документів, вказують орган, який його прийняв, дату його прийняття і дії, номер документа, коментарі та посилання на нормативні акти. Однак, всю інформацію, отриману з таких систем, слід перевіряти і підтверджувати з офіційних джерел.

Добре складений перелік літературних та інформаційних джерел допомагає систематизувати роботу і усвідомити обсяг потрібної інформації.

Відомості про кожне інформаційне джерело записують відповідно правил бібліографічного опису друкованих праць. В Україні діють правила, встановлені Державним стандартом України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Посилання в тексті Роботи на джерела слід зазначити порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками.

Такі посилання дають змогу відшукати інформаційні джерела, перевірити достовірність відомостей про їх цитування, забезпечити необхідну інформацію про нього, з'ясувати його зміст.

Закінчити цей розділ слід коротким резюме стосовно необхідності проведення досліджень у цій галузі і наведенням конкретних напрямів і задач досліджень. Об'єм розділу – орієнтовно 25 % від обсягу всієї роботи.

Другий розділ Роботи «МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ» містить обґрунтування вибору напряму досліджень, наводять методи вирішення задач і їх порівняльні оцінки, загальну методику проведення досліджень, описують місце, матеріал та умови дослідження. У теоретичних роботах розкривають методи збору інформації, розрахунків, методики проведення робіт, узагальнень тощо.

Розрізняють наступні методи наукових досліджень: 1 – попередній аналіз існуючої інформації з питання, що досліджується; 2 – формування вихідних гіпотез та їх теоретичний аналіз; 3 – планування, організація дослідження та його проведення; 4 – аналіз та узагальнення результатів; 5 – перевірка вихідних гіпотез на основі досліджених факторів, остаточне формування нових закономірностей і законів, пояснення та наукові передбачення; 6 – впровадження пропозицій у виробництво (для прикладних досліджень).

Існує три основних взаємопов'язаних рівні досліджень – емпіричний (експериментальний), теоретичний та описово-узагальнюючий.

На емпіричному рівні досліджень ставлять експерименти, накопичують факти, аналізують їх і роблять практичні висновки. Експерименти являються джерелами пізнання, критерієм істинності гіпотез і теорій.

Із загальнонаукових найчастіше застосовують такі методи: гіпотеза, експеримент, спостереження, аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, конкретизація, аналогія, моделювання, узагальнення. До групи спеціальних методів дослідження належать лабораторний, аеродинамічний, експедиційний та ін.

При виконанні Роботи використовують стандартну науково-технічну термінологію, запроваджену національними стандартами на терміни та визначення понять. У Роботі потрібно використовувати основні, похідні чи позасистемні одиниці фізичних величин Міжнародної системи одиниць (SI) згідно з діючих нормативів (ДСТУ ISO 80000-1:2016 Величини та одиниці. Частина 1. Загальні положення (ISO 80000-1:2009; ISO 80000-1:2009/Cor.1:2011, IDT. На заміну ДСТУ 3651.0-97, ДСТУ 3651.1-97 в частині розділів 1–6. ДСТУ ISO 80000-11:2016 Величини та одиниці. Частина 11. Характеристичні числа (ISO 80000-11:2008, IDT) ДСТУ ISO 80000-11:2016 Величини та одиниці. Частина 11. Характеристичні числа (ISO 80000-11:2008, IDT) на заміну ДСТУ 3651.2-97). Якщо вимірювання виконано в інших одиницях, то викладаючи найважливіші результати роботи, треба подати в дужках одержані числові значення в одиницях SI. Дані про властивості речовин і матеріалів треба подавати згідно з ДСТУ 2568.

Основна частина Роботи, як правило, вміщує:

– аналітико-дослідницькі/дослідницькі розділи, які поєднують набуті теоретичні знання та вміння обирати і використовувати адекватні загальнонаукові та спеціальні методи і певний методичний інструментарій. Вони повинні містити характеристику сучасного стану об’єкту дослідження, діагностування діяльності/роботи об’єкту дослідження (залежно від сфери дослідження та теми Роботи), ґрунтовний аналіз із використанням накопиченого фактичного матеріалу, результати аналізу. Аналіз проблеми

повинен здійснюватись з урахуванням чинників позитивної та негативної дій. Текст аналітико-дослідницьких/дослідницьких розділів має бути ілюстрованим таблицями, схемами, діаграмами, іншими матеріалами, які розміщують або по ньому (тексту), або у вигляді додатків, а також реальними документами, які обов'язково розміщують у додатках і супроводжують стислим коментарем за текстом. Усі аналітичні розрахунки, таблиці, графіки, діаграми, мають супроводжуватись посиланням на них по тексту та висновками, які дозволяють визначити сутність процесів, що спостерігаються, їх особливості, тенденції, створити базу для виявлення невикористаних резервів;

– проєктно-рекомендаційні розділи, в яких здобувач, спираючись на здобуті результати проведеного дослідження, повинен прийняти власне прогресивне рішення і обґрунтувати свої пропозиції щодо наявності та шляхів усунення виявлених проблем. Зокрема, ним пропонуються шляхи використання розробки, розкритих резервів, розробляються схеми подолання негативних і прискорення розвитку позитивних тенденцій, приймаються рішення, які забезпечать реалізацію мети й завдань Роботи.

2.3 Заключна частина

«ВИСНОВКИ» розміщують безпосередньо після викладення основного змісту Роботи (всього матеріалу основної частини), починається з нової сторінки. В цій частині Роботи викладається найважливіші результати, які повинні містити формулювання викладеної проблеми або питання та її значення для практики. Стисло наводяться результати проведеного дослідження відповідно до визначеної в Роботі мети та поставлених завдань, а саме:

– коротко оцінюють стан питання та наводять найбільш важливі теоретичні положення, які містять формулювання розв'язаної проблеми;

– дають оцінку отриманих результатів та їх відповідність сучасному рівню технічних знань;

– оцінюють ступінь впровадження та можливі галузі або сфери використання результатів роботи;

– доводять практичну та соціально-економічну значущість роботи;

– визначають доцільність продовження досліджень за відповідною тематикою;

– формулюють рекомендації, пропозиції щодо можливих галузей або сфер використання результатів роботи тощо.

Текст висновків доцільно поділяти на пункти. Кожен з пунктів має бути коротким, достатньо аргументованим, логічно послідовним.

«СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» повинен містити не менше 50 джерел інформації щодо використаних бібліографічних описів (з обов'язковим посиланням на них у тексті Роботи). Список формується у порядку, за яким джерела вперше згадуються в тексті. Порядкові номери бібліографічних описів у переліку джерел мають відповідати посиланням на них у тексті Роботи.

Бібліографічний опис списку використаних джерел у Роботі оформлюється відповідно до вимог Державного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Приклади оформлення списку використаних джерел наведено у додатку З.

«ДОДАТКИ» – важливий засіб збагачення змісту кваліфікаційної роботи бакалавра. Додатки оформлюють як продовження Роботи на наступних сторінках, розміщуючи їх у порядку посилань на них у тексті роботи. При цьому кожний додаток повинен починатися з нової сторінки.

У додатках розміщують матеріал, який становить базу аналітичних досліджень та допоміжний матеріал, необхідний для повноти прийняття рішень, які не включені до основної частини роботи. До них можуть входити таблиці або ілюстрації допоміжного характеру, матеріали, які через форму подання, великі об'єми не можуть бути внесені у текст, або розрахунки, нормативи, договори чи інші документи, які можуть викликати інтерес.

Усі додатки, незалежно від вмісту, повинні мати порядкову літерну нумерацію та назви (заголовки), що відповідають їх змісту.

РОЗДІЛ 3 ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

3.1 Загальні вимоги до оформлення роботи

Робота має бути надрукована на комп'ютері українською мовою й правильно оформлена. Текст роботи має розміщуватися з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210×297 мм).

До захисту приймаються Роботи, підготовлені у текстовому редакторі Microsoft Office Word (формат файлу – .doc), які відповідають вимогам:

– поля: верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм, праве – 15 мм, ліве – 30 мм;

– міжрядковий інтервал – 1,5;

– текст матеріалів – вирівнювання по ширині сторінки, шрифт Times New Roman, 14 пт, звичайний, абзацний відступ 12,5 мм;

– рисунки – вирівнювання по центру сторінки, підпис до рисунка – шрифт Times New Roman, 14 пт, звичайний;

– таблиці – вирівнювання по центру сторінки, підпис до таблиці по ширині з абзацного відступу, шрифт Times New Roman, 14 пт, звичайний; інформація в таблиці – шрифт Times New Roman, 12–14 пт, звичайний, міжрядковий інтервал – 1,5 або 1,0.

Структурні елементи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» не нумерують, а їх назви виступають заголовками структурних елементів. Кожний структурний елемент, включаючи «РОЗДІЛ» починається з нової сторінки.

Розділи можна поділяти на підрозділи й пункти. Пункти (за потреби) поділяють на підпункти. Кожний пункт і підпункт має містити закінчену інформацію. Для розділів і підрозділів наявність заголовка обов'язкова. Пункти і підпункти можуть мати заголовки.

Відстань між заголовком і подальшим чи попереднім текстом має бути не менше ніж два міжрядкові інтервали. Відстань між основами рядків заголовку, а також між двома заголовками приймають такою, як у тексті Роботи.

Не допускається розміщувати назву підрозділу, а також пункту й підпункту на останньому рядку сторінки.

Упродовж виконання Роботи необхідно дотримуватись рівномірної щільності, контрастності й чіткості зображення. Всі лінії, літери, цифри та інші знаки мають бути чіткими, чорними.

3.2 Нумерація сторінок роботи

Нумерація сторінок наскрізна, виконується арабськими цифрами, охоплюючи додатки. Номер сторінки проставляється у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці. Титульний аркуш входить до загальної нумерації Роботи. Номер сторінки на титульному аркуші не проставляють. Ілюстрації й таблиці, розміщені на окремих сторінках, включають до загальної нумерації сторінок.

3.3 Нумерація розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів

Розділи, підрозділи, пункти, підпункти Роботи нумерують арабськими цифрами, починаючи з цифри «1». Розділи позначаються арабськими цифрами без крапки, наприклад, 1, 2, 3 і т. д.

Заголовки структурних елементів Роботи і заголовки розділів слід розташовувати посередині рядка і друкувати великими літерами без крапки в кінці, не підкреслюючи.

Заголовки підрозділів, пунктів і підпунктів слід починати з абзацного відступу і друкувати маленькими літерами, крім першої великої, не підкреслюючи, без крапки в кінці. Якщо заголовок складається з двох речень, їх розділяють крапкою. Перенесення слів у заголовку не допускається.

Підрозділи, як складові частини розділу, нумерують у межах кожного розділу окремо. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, відокремлених крапкою. Після номера підрозділу крапку не ставлять, наприклад, 1.1, 1.2 тощо (додаток К).

Пункти мають порядкову нумерацію в межах кожного розділу або підрозділу. Номер пункту складається з номера розділу і порядкового номера пункту або з номера розділу, порядкового номера підрозділу та порядкового номера пункту, відокремлених крапкою. Після номера пункту крапку не ставлять, наприклад, 1.1, 1.2, або 1.1.1, 1.1.2 тощо.

Номер підпункту складається з номера розділу, порядкового номера підрозділу, порядкового номера пункту і порядкового номера підпункту, відокремлених крапкою, наприклад, 1.1.1.1, 1.1.1.2, 1.1.1.3 тощо.

Якщо розділ, не маючи підрозділів, поділяють на пункти та підпункти, номер підпункту складається з номера розділу, порядкового номера пункту та порядкового номера підпункту, які відокремлюють крапкою. Після номера підпункту крапку не ставлять. Якщо розділ або підрозділ складається з одного пункту, або пункт складається з одного підпункту, його не нумерують.

3.4 Рисунки

Усі ілюстративні матеріали Роботи (ескізи, діаграми, графіки, схеми, фотографії, рисунки, креслення тощо) повинні мати однаковий підпис «Рисунок». Виконання рисунків має відповідати положенням ДСТУ 1.5 та ДСТУ 3008-2015.

Вибір виду ілюстрацій залежить від мети, яку ставить перед собою автор.

Можна сформулювати такі загальні рекомендації авторам щодо ілюстрування Роботи:

– рисунки використовувати тільки тоді, коли вони розкривають, пояснюють або доповнюють інформацію, що міститься у Роботі;

– вигляд рисунків має відповідати ступеню підготовленості здобувачів.

Ілюстративні матеріали Роботи доцільно виконувати із застосуванням обчислювальної техніки (комп’ютер, сканер, ксерокс тощо та їх поєднання) та подавати на аркуш ах формату А4 у чорно-білому або кольоровому зображенні.

Якщо рисунки створені не автором Роботи, подаючи їх у Роботі, треба дотримуватися вимог чинного законодавства України про авторське право.

Нумерація рисунків наскрізна, виконується арабськими цифрами, крім рисунків у додатках. Дозволена нумерація рисунків в межах кожного розділу. У цьому разі номер рисунка складається з номера розділу та порядкового номера рисунка в цьому розділі, які відокремлюють крапкою, наприклад, «Рисунок 3.1» – перший рисунок третього розділу. Назву рисунка друкують з великої літери та розміщують під ним посередині рядка (додаток К). Рисунок виконують на одній сторінці аркуша.

Рисунки слід розміщувати безпосередньо після тексту, де вперше посилаються на нього, або якнайближче до нього на наступній сторінці, а за потреби – в додатках до Роботи. На всі рисунки мають бути посилання в тексті Роботи, які виконуються в круглих дужках, наприклад, (рисунок 3.1) (додаток К).

Відстань між закінченим попереднім текстом, де наведено посилання на рисунок, і рисунком, та підписом рисунку і подальшим текстом Роботи, має бути не менше ніж один міжрядковий інтервал.

Не допускається розміщувати рисунок в кінці структурного елементу Роботи, окрім додатків.

Рисунки кожного додатка нумеруються окремо. Номер рисунка додатка складається з познаки додатка та порядкового номера рисунка в додатку, відокремлених крапкою. Наприклад, «Рисунок Л.1 – …», тобто перший рисунок додатка Л (додаток Л). Назва рисунка має відображати його зміст, бути конкретною та стислою.

За потреби пояснювальні дані (текст під рисунком) до рисунка подають безпосередньо після графічного матеріалу перед назвою рисунка (додаток Л). Допускається виконувати підрисунковий текст шрифтом Times New Roman, 12 пт, звичайний.

3.5 Таблиці

Цифровий матеріал, як правило, оформлюють у вигляді таблиць відповідно до додатку М.

Таблицю слід розташовувати безпосередньо після тексту, в якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці мають бути посилання в тексті Роботи, наприклад (таблиця 2.1).

Таблиці слід нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу, за винятком таблиць, що наводяться у додатках.

Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою, наприклад, Таблиця 2.1 – перша таблиця другого розділу.

Таблиця повинна мати назву, яку друкують малими літерами (крім першої великої) та вміщують над таблицею. Назва має бути стислою і відбивати зміст таблиці. Назву таблиці друкують з великої літери і розміщують над таблицею з абзацного відступу (вирівнювання за шириною).

Якщо рядки або колонки таблиці виходять за межі формату сторінки, таблицю поділяють на частини, розміщуючи одну частину під одною, або поруч, чи переносять частину таблиці на наступну сторінку, повторюючи в кожній частині таблиці її головку і бік.

При поділі таблиці на частини допускається її головку або бік заміняти відповідно номерами колонок чи рядків, нумеруючи їх арабськими цифрами у першій частині таблиці.

Назву «Таблиця 2.1 – …», вказують один раз над першою частиною таблиці, над іншими частинами таблиці з абзацного відступу друкують із зазначенням номера таблиці: «Продовження таблиці 2.1» або «Закінчення таблиці 2.1» без повторення її назви.

Заголовки граф таблиці починають з великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони складають одне речення з заголовками. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть з великої літери. В кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Таблиці треба заповнювати за правилами, які відповідають ДСТУ 1.5.

Інформація в таблиці вирівнюється по центру. В стовпчику, в якому наводиться перелік (об’єктів, властивостей, адміністративних одиниць тощо), допускається вирівнювання по центру зліва (додаток М).

Відстань між закінченим попереднім текстом, де наведено посилання на таблицю, і таблицею, та таблицею і подальшим текстом Роботи, має бути не менше ніж один міжрядковий інтервал.

Не допускається розміщувати таблиці в кінці структурного елементу Роботи, окрім додатків.

3.6 Формули та рівняння

Формули та рівняння, які наводяться у Роботі, розташовують безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються, симетрично до тексту.

Вище і нижче кожної формули або рівняння має бути залишено не менше ніж один міжрядковий інтервал.

Формули й рівняння у тексті (за винятком формул і рівнянь, наведених у додатках) слід нумерувати порядковою нумерацією в межах розділу.

Номер формули або рівняння складається з номера розділу і порядкового номера формули або рівняння, відокремлених крапкою, наприклад, формула (1.3) – третя формула першого розділу.

Номер формули або рівняння зазначають на рівні формули або рівняння в дужках у крайньому правому положенні на рядку.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів, що входять до формули чи рівняння, слід наводити безпосередньо під формулою у тій послідовності, в якій вони наведені у формулі чи рівнянні, використовуючи ідентичні до формули символи з відповідними одиницями вимірювання величин, які наводяться через кому. Пояснювати значення кожного символу та числового коефіцієнта слід з нового рядка. Перший рядок пояснення починають без абзацного відступу словом «де» без двокрапки.

Приклад оформлення математичної формули:

«Відстань від джерела викидів до зовнішніх меж СЗЗ за напрямком румбів відповідно до пункту 8.6.2. ОНД-86 визначається за формулою:

$$L = L_0 \frac{P}{P_0}, \qquad (3.1)$$

де L – розрахункова відстань від джерела викидів до межі СЗЗ, м;

L_0 – нормативний розмір СЗЗ, м;

P – середня повторюваність напрямку вітру румба, що розглядається, %;

P_0 –повторюваність напрямку вітру румба при круговій розі вітрів, (тобто, коли всі напрямки вітру рівно ймовірні, P_0=100/8=12,5), % [4]».

Переносити формули чи рівняння на наступний рядок допускається тільки на знаках виконуваних операцій, повторюючи знак операції на початку наступного рядка. Коли переносять формули чи рівняння на знакові операції множення, застосовують знак «×».

Формули, що йдуть одна за одною й не розділені текстом, відокремлюють комою.

Приклад:

$$f_1(x, y) = S_1 \text{ і } S_1 \le S_{1\max}, \qquad (1.1)$$

$$f_2(x, y) = S_2 \text{ і } S_2 \le S_{2\max}. \qquad (1.2)$$

Числові значення величин з допусками наводять так:

(65 ± 3) %;

80 мм ± 2 мм або (80 ± 2) мм.

Діапазон чисел фізичних величин наводять, використовуючи прикметники «від» і «до».

Приклад:

Від 1 мм до 5 мм (а не від 1 до 5 мм). Якщо треба зазначити два чи три виміри, їх подають так: 80 мм × 25 мм × 50 мм (а не 80 × 25 × 50 мм).

3.7 Посилання

Посилання в тексті Роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за списком використаних джерел, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у роботах [1–7] ...».

При посиланнях на розділи, підрозділи, пункти, підпункти, рисунки, таблиці, формули, рівняння, додатки зазначають їх номери.

При посиланнях слід писати: «... у розділі 4 ...», «... див. 2.1 ...», «... за 3.3.4 ...», «... відповідно до 2.3.4.1 ...», «... на рисунку 1.3 ...», «... у таблиці 3.2 ...», «... (рисунок 3.2) ...», «... (таблиця 3.2) ...», «... за формулою (3.1) ...», «...у рівняннях (1.23)–(1.25) ...», «... у додатку Б ...», «... (додаток Б)».

Дозволено в посиланні використовувати загальноприйняті та стандартні скорочення згідно з ДСТУ 3582, наприклад, «згідно з рис. 10», «див. табл. 3.3» тощо.

3.8 Додатки

Додатки слід оформлювати як продовження Роботи на її наступних сторінках, розташовуючи додатки в порядку появи посилань на них у тексті. Кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований вгорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком великими літерами повинно бути надруковано слово «ДОДАТОК …» і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Ґ, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад, ДОДАТОК А, ДОДАТОК Б і т. д. Додатки повинні мати спільну з рештою Роботи наскрізну нумерацію сторінок. Рисунки, таблиці, формули, рівняння, що є у тексті додатку, слід нумерувати в межах кожного додатку, наприклад, рисунок Г.3 – третій рисунок додатку Г; таблиця А.2 – друга таблиця додатку А; формула (А.1) – перша формула додатку А.

РОЗДІЛ 4 ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ ТА ЗАХИСТ РОБОТИ

4.1 Загальні вимоги щодо керівництва та захисту

Наукове керівництво Роботами здійснюється кваліфікованими викладачами випускової кафедри.

Організація і контроль за процесом підготовки й захисту Робіт покладаються на завідувача кафедрою.

Тематика Робіт щорічно коригується з урахуванням набутого на кафедрах досвіду, побажань спеціалістів, які беруть участь у рецензуванні робіт, і рекомендацій Екзаменаційної комісії (ЕК) попереднього року.

До захисту Робіт допускаються здобувачі, які виконали навчальний план, подали в установлений термін Роботу, оформили і надали всі обов'язкові супровідні документи: відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи бакалавра, зовнішню рецензію, по можливості лист-відгук з організації, якщо вона була об'єктом дослідження, звіт подібності відповідно результатам перевірки системи «StrikePlagiarism».

4.2 Правила академічної доброчесності

На всі види робіт, що виконуються здобувачами вищої освіти у ХДАЕУ, поширюються правила академічної доброчесності. (https://www.ksau.kherson.ua/ad.html). Кваліфікаційні роботи обов'язково проходять перевірку на наявність ознак академічного плагіату. Кваліфікаційні роботи здобувачів вищої освіти, подаються на перевірку системою «StrikePlagiarism не пізніше, ніж за 30 календарних днів до передзахисту, відповідно графіку, встановленого ХДАЕУ. Перевірка здійснюється відповідальною особою по роботі із системою, що призначається у встановленому порядку.

У разі, якщо за результатами відповідного аналізу звіту перевірки роботи на наявність ознак академічного плагіату встановлено коректність посилань на першоджерела для текстових запозичень, то робота допускається до захисту,

рецензування, розгляду, рекомендується до друку.

Університет використовує зовнішню систему виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості «StrikePlagiarism» (https://strikeplagiarism.com) рекомендовану МОН України.

Критерії оцінювання унікальності:

- понад 70 % унікальності – текст вважається оригінальним та не потребує додаткових дій щодо запобігання неправомірним запозиченням;

- унікальність тексту від 50 % до 70 % – оригінальність тексту задовільна, слід перевірити наявність посилань на першоджерела для цитованих фрагментів;

- унікальність тексту від 40 % до 50 % – робота допускається до захисту, але комісії із захисту слід звернути увагу на низький рівень оригінальності тексту;

- унікальність тексту менше 40 % – робота не допускається до захисту.

4.3 Супровідні документи роботи

Виконана Робота, підписана здобувачем і спеціалістом з нормоконтролю, подається керівнику роботи, який переглядає її, підписує й дає стислу рецензію (відгук) на неї.

Відгук керівника повинен містити обґрунтування теоретичного та практичного рівня підготовки Роботи, аналіз її позитивних сторін та зауваження. Він має свідчити про самостійність дослідження, актуальність теми, відповідність змісту Роботи до плану, оцінювати як якість виконання самої Роботи, так і якість праці здобувача над нею, містити висновок про можливість допуску Роботи до захисту в ЕК.

Тобто, у відгуку керівник Роботи:

– обґрунтовує її актуальність і практичну значимість;

– визначає ступінь самостійності, активності і творчого підходу, виявлені здобувачем у період написання Роботи;

– характеризує сумлінність випускника та його дисциплінованість у виконанні графіка роботи, а також дотримання ним термінів представлення окремих розділів у відповідності з завданням;

– оцінює відповідність змісту Роботи плану;

– дає загальну оцінку змісту Роботи з описом її окремих напрямків по розділах: оригінальності, логіку, обґрунтованості висновків і рекомендацій тощо;

– наводить позитивні сторони Роботи і формулює зауваження по її змісту й оформленню;

– дає попередню оцінку якості виконання Роботи та якості праці здобувача над нею;

– робить висновок про можливість допуску Роботи до захисту в ЕК.

4.4 Зовнішня рецензія

Рецензія подається у письмовому вигляді, має довільну форму, містити такі складові:

– висновки щодо актуальності обраної теми, практичної значущості виконаної випускниками Роботи;

– характеристику повноти завдання щодо розкриття теми Роботи, відповідності її змісту завданню;

– висновки щодо використання в Роботі сучасних методів дослідження;

– оцінку загальних вражень від Роботи (оформлення, стиль і грамотність викладення тощо);

– інші питання на розсуд рецензента;

– висновок рецензента про відповідність якості виконаної Роботи вимогам, що висуваються до таких робіт, про можливість допущення її до захисту в ЕК.

Рецензент, за бажанням, може висловити зауваження й оцінити Роботу за рівнем: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

Під документом рецензент повинен поставити свій підпис, зазначити прізвище, ім'я та по-батькові, місце роботи й посаду, яку він обіймає.

Оформлена згідно вимог зовнішня рецензія вкладається у конверт, приклеєний з внутрішнього боку палітурки зброшурованої Роботи, в якому знаходяться інші супровідні документи.

З метою підготовки здобувача до пояснень у зв'язку з можливими зауваженнями рецензента, йому надається можливість ознайомитися зі змістом рецензії до захисту роботи в ЕК.

4.5 Організації, з урахуванням своїх потреб, можуть давати університету замовлення на розробку здобувачами певних тем

Замовлення на розробку конкретної теми керівництво установи, організації, підприємства будь-якої форми власності може оформити договором або листом в університет.

Замовлення від виробництва готується на бланку підприємства (організації, фірми) зі вказівкою її точних реквізитів, підписами першого керівника або його заступників і печаткою, що засвідчує підпис. Воно містить обов'язкову вказівку прізвища та ініціалів автора Роботи, чітко й правильно сформульовану тему, опис вихідних результатів і планованого впровадження їх на виробництві як у системі організації-замовника Роботи, так і поза нею. За бажанням адміністрації організації може бути деталізовано перелік завдань, у тому числі матеріалів для службового використання.

З метою розгляду запитів від підприємств на випусковій кафедрі створюється експертна комісія під головуванням завідувача кафедрою, у складі 3-4–х провідних викладачів різних напрямків бакалаврського проєктування.

Керівники і відповідальні виконавці наукових держбюджетних тем теж можуть представити заявки на виконання Робіт.

Здобувачу доцільно підготувати письмові відповіді на запитання, зауваження та побажання, які містяться у рецензії. Письмова форма підготовки відповідей необхідна для того, щоб під час захисту хвилювання не змогло

завадити правильно й спокійно відповісти на запитання. Відповіді мають бути короткими, чіткими і добре аргументованими.

4.6 Підготовка до захисту роботи

До захисту Роботи готуватися потрібно ґрунтовно й серйозно. Здобувач повинний не тільки написати високоякісну роботу, але і представити результати публічно і захистити їх.

Успішний захист ґрунтується на підготовленій доповіді та презентації результатів, впевнених, аргументованих і переконливих відповідях на запитання, зауваження та побажання, які містяться у зовнішній рецензії та висловлюються членами ЕК і присутніми на захисті.

Отже, підготовка до захисту Роботи починається з роботи над виступом за результатами дослідження у формі доповіді, покликаної розкрити сутність, теоретичне й практичне значення результатів проведеної роботи. Доповідь рекомендовано погоджувати з керівником, який може рекомендувати більш вдало представити отримані результати.

Доповідь здобувача – це публічно виголошене повідомлення, розгорнутий виклад певної практичної проблеми (теми, питання). Вона призначена для усного (публічного) прочитання та обговорення.

Слід підготувати повний письмовий текст доповіді, але виступати на захисті треба не зачитуючи текст, тому особливу увагу потрібно приділити тренуванню виголошення доповіді.

При розробці тексту виступу слід пам’ятати про те, що доповідь:

– повинна бути короткою, змістовною і точною, формулювання в ній – обґрунтованими й лаконічними;

– за структурою можна розділити на три частини, що складаються з рубрик, кожна з яких представляє собою самостійний смисловий блок, хоча в цілому вони логічно взаємопов’язані й представляють єдність, яка сукупно характеризує зміст проведеного дослідження: вступ, що в основних моментах повторює вступ Роботи (у ньому зазначають підстави, причини, проблемну

ситуацію, що зумовили необхідність вибору саме цієї теми дослідження, визначають актуальність запропонованої проблематики тощо); основна частина, яка, у послідовності, встановленою логікою проведеного дослідження, характеризує кожен розділ роботи, при цьому особлива увага звертається на кінцеві результати (у ній аналізується нинішній стан проблеми, стисло розкривається провідна ідея, подаються її теоретичне й практичне обґрунтування та авторська інтерпретація проблеми, обґрунтовується основна ідея (ідеї) автора); підсумкова або заключна частина, що містить загальні висновки, конкретні рекомендації та пропозиції щодо подальшого вирішення проблеми;

– повинна тривати не більше 15 хвилин (при написанні тексту доповіді слід зважати на те, що за 10 хвилин людина може прочитати матеріал, що надруковано на чотирьох сторінках друкованого тексту через два інтервали).

Доповідь здобувача на засіданні ЕК розпочинається зверненням: «Шановні голово та члени Екзаменаційної комісії, присутні!». Далі коротко обґрунтовується актуальність теми, її практична значущість, мета виконання Роботи, завдання дослідження, предмет та об’єкт.

Для кращого сприйняття доповіді членами ЕК та іншими присутніми на захисті особами, рекомендовано виносити демонстраційну частину Роботи (електронну презентацію), яка може бути представлена у вигляді рисунків, схем, таблиць, графіків і діаграм, що наочно забезпечують повноту висвітлення основних положень, які подаються на захист, а також підсилюють викладений у у доповіді матеріал.

Демонстраційна частина Роботи є необхідною умовою її оформлення. Здобувачу необхідно логічно вибудувати структуру ілюстративних матеріалів. Зміст та кількість слайдів рекомендовано погодити з керівником роботи (зазвичай має бути 10–12 слайдів).

Кожна ілюстрація (таблиця, рисунок) повинна мати номер. Ілюстрації нумеруються в порядку посилання на них у доповіді. У складі слайдів

обов'язковим є ілюстрації, які коротко характеризує актуальність, мету і завдання, висновки і пропозиції.

4.7 Захист роботи

Здобувач допускається до захисту Роботи в ЕК, після завершення навчання за відповідною освітньою програмою, при умові, що він виконав усі умови навчального плану, успішно склав заліково-екзаменаційну сесію, завершив переддипломну практику, захистив звіт і має допуск до захисту Роботи, наявний звіт про проходження перевірки на подібності системою «StrikePlagiarism», який підтверджує можливість допуску Роботи до захисту відповідно встановлених критеріїв унікальності (стор. 24 даних методичних рекомендацій).

Захист Роботи проводиться на загальних підставах Екзаменаційною комісією у терміни, визначені навчальними планами відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Херсонському державному аграрно-економічному університеті. Порядок захисту роботи визначається Положенням про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційних комісій.

Розклад роботи ЕК, узгоджений з головою комісії, затверджується ректором закладу вищої освіти на підставі подання декана факультету і доводиться не пізніше як за місяць до початку захисту Роботи. Організація і порядок роботи ЕК визначається Положенням про атестацію здобувачів вищої освіти та роботу Екзаменаційної комісії.

Завдання ЕК – виявлення підготовленості здобувача до професійної діяльності й ухвалення рішення про видачу диплома державного зразка.

Захист кваліфікаційної роботи бакалавра носить характер дискусії й проходить за принципами професійної етики, при цьому обов’язковому аналізу повинні підлягати вірогідність та обґрунтованість усіх висновків і рекомендацій, які містяться у Роботі.

Захист Роботи проводиться на відкритому засіданні ЕК, за участю не менше половини її складу та за обов’язкової присутності голови комісії.

Підсумки захисту Роботи обговорюються на закритому засіданні ЕК. На засіданні виноситься рішення про результати захисту, якість виконання самої Роботи, присвоєння відповідної кваліфікації й видачу випускнику диплома встановленого зразка. Оцінка за Роботу визначається відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів ЕК, котрі брали участь у засіданні. У разі однакової кількості голосів, голос голови комісії є вирішальним.

При виставленні оцінки за захист Роботи комісією приймається до уваги її зміст, якість розрахунків, обґрунтованість висновків і рекомендацій, зміст доповіді здобувача, відгук керівника, зовнішнього рецензента, рівень теоретичної і практичної підготовки здобувача, чіткість відповідей на поставлені запитання. При оцінюванні Роботи виходять з того, що майбутній фахівець повинен уміти:

– формулювати мету й завдання дослідження;

– складати план дослідження;

– вести бібліографічний пошук із застосуванням сучасних інформаційних технологій;

– використовувати сучасні методи дослідження;

– обробляти отримані дані, аналізувати й синтезувати їх на базі відомих літературних джерел;

– оформлювати результати досліджень відповідно до сучасних вимог.

Основними критеріями оцінювання Роботи є:

– актуальність теми та відповідність викладеного в Роботі матеріалу темі дослідження;

– уміння дослідити практичний досвід, отриманий на базі практики, провести всебічний аналіз його переваг і недоліків на конкретних прикладах, уникаючи висновків і пропозицій загального характеру;

– наявність уміння професійно викладати матеріал, застосовуючи сучасну професійну термінологію, складати на його основі правильні висновки;

– творчий підхід до роботи та конкретних рекомендацій;

– загальний вигляд Роботи (відповідність вимогам щодо оформлення, обсягу роботи, акуратності, грамотності тощо).

Оцінка «відмінно» виставляється при умові, що Робота є самостійною, змістовною, оформленою відповідно вимог; містить теоретичну частину та має практичне значення; доповідь логічна і стисла, проголошена впевнено; відгук і рецензія позитивні; відповіді на запитання членів ЕК повні і правильні.

Оцінка «добре» ставиться, якщо тема Роботи розкрита, окремі недоліки не мають принципового характеру: в теоретичній частині поверхово проаналізовані літературні джерела; недостатньо використані інформаційні матеріали; мають місце окремі зауваження в рецензії та відгуку; доповідь логічна, проголошена вільно; відповіді на запитання членів ЕК в основному правильні; Робота оформлена відповідно до вимог.

Оцінка «задовільно» виставляється за Роботу, тема якої в основному розкрита, але мають місце недоліки змістовного характеру: теоретичний розділ має виражений компілятивний (без самостійного дослідження та опрацювання джерел) характер; в аналітичній частині є надлишок елементів описового характеру; добір інформаційних матеріалів (таблиці, графіки, схеми) не завжди обґрунтований; заходи й пропозиції аргументовані непереконливо; рецензія і відгук містять окремі зауваження; доповідь не повністю розкриває результати; не всі відповіді на запитання членів ЕК правильні або повні.

Оцінку «незадовільно» може отримати Робота, в якій нечітко сформульована мета, порушена логіка в структуризації, відсутній критичний огляд сучасних літературних джерел. Аналіз виконано поверхово, переважає описовий характер, відсутні системність і глибина. Запропоновані заходи не є результативними. Ілюстрації до захисту відсутні. Доповідь прочитана невпевнено, з великою кількістю помилок, що мають принциповий характер. Відповіді на запитання членів ЕК відсутні.

Рішення комісії щодо результатів захисту Роботи оголошується головою ЕК у день захисту, після оформлення відповідного протоколу засідання комісії, який веде секретар комісії.

У випадку, якщо здобувач не з’явився на засідання Екзаменаційної комісії для захисту кваліфікаційної роботи, у протоколі зазначається, що він є не атестованим у зв’язку з неявкою на засідання. Якщо здобувач не з’явився на засідання ЕК з поважної причини, що підтверджується відповідними документами, йому за наказом ректора може бути встановлена інша дата захисту Роботи під час роботи ЕК або продовжений строк навчання до наступного терміну роботи ЕК, але не більше ніж на один рік. Для цього здобувач повинен надати в деканат факультету особисту заяву з документами, що підтверджують поважність причини.

У випадках, коли захист Роботи визнається незадовільним, випускова кафедра встановлює, чи може здобувач подати на повторний захист ту ж Роботу, але з суттєвими доопрацюваннями – оновленням і доповненням матеріалу Роботи в межах тієї ж теми, чи він зобов’язаний опрацювати нову тему, визначену кафедрою.

До повторного захисту Робота може бути прийнята не раніше ніж через рік, і не пізніше ніж через три роки, за умови її переробки і суттєвого доопрацювання або розробки нової теми. Повторне проходження всієї процедури допущення Роботи до захисту є обов'язковим. Повторно Робота виконується за наявності заяви здобувача про допуск до захисту, дозволу ректора ЗВО і рішення випускової кафедри про затвердження теми й об’єкта дослідження, призначення наукового керівника. Незалежно від причин повторний захист Роботи у той же рік категорично забороняється.

Робота після захисту передається на збереження до архіву університету, а презентації залишаються на кафедрі й можуть бути використані в навчальному процесі за згодою здобувача, подальшим посиланням на автора, тобто із дотриманням правил академічної доброчесності.

Результати захисту Робіт вивчаються Екзаменаційною комісією і відображаються у звіті, який аналізується й обговорюється на випусковій кафедрі та вченій раді факультету і затверджується Вченою радою Херсонського державного аграрно-економічного університету.

На основі аналізу звіту ЕК приймаються рішення щодо подальшого удосконалення підготовки фахівців відповідно вагомості зауважень і побажань, які спрямовані на підвищення рівня якості освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СТАНДАРТ ТАНДАРТ ТАНТАНДАРТ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ПЕРШИЙ (БАКАЛАВРСЬКИЙ) РІВЕНЬ, ГАЛУЗЬ
ЗНАНЬ 18 – ВИРОБНИЦТВО ТА ТЕХНОЛОГІЇ, СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 183 – ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ
НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.
ЗАТВЕРДЖЕНО І ВВЕДЕНО В ДІЮ НАКАЗОМ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІД 13.11.2018 № 1241

1. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 18 – Виробництво та технології, спеціальність 183 – Технології захисту навколишнього середовища. Затверджено і введено в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 13.11.2-18 №1241.

2. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічні посилання. Загальні положення та правила складання. Київ: ДП “УкрНДНЦ”, 2016. 20 с. (Інформація та документація).

3. ДСТУ 3008:2015. Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення. Київ: ДП “УкрНДНЦ”, 2016. 31 с. (Інформація та документація).

4. Положення про атестацію здобувачів вищої освіти та роботу Екзаменаційних комісій / упоряд. ВР ХДАЕУ. Херсон, 2020. 12 с.

5. Андрусенко І. І., Пилипенко Ю. В., Виноградова Т. І. Магістерська робота: метод. посіб. Херсон: РВВ “Колос”, 2014. 48 с.

6. Пічура В.І., Бреус Д.С., Євтушенко О.Т. 3. Методичні рекомендації щодо змісту, оформлення та захисту випускної кваліфікаційної роботи бакалавра. ХДАЕУ. Кропивницький, 2024. 60 с.

7. Академічна доброчесність https://www.ksau.kherson.ua/ad.html.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Зразок оформлення титульного аркуша

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет рибного господарства та природокористування
(назва факультету)
Кафедра екології та сталого розвитку імені професора Ю.В. Пилипенка
(назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

На тему: «ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ МІСТА ХЕРСОН ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ»

Здобувач вищої освіти
Аблямі т Ахтем Серверович
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Науковий керівник доцент
Бреус Денис Сергійович
(вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Нормоконтролер
Бреус Денис Сергійович
(вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Рецензент
Мельник Михайло Андрійович
(вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Херсон – 202_

ДОДАТОК Б

Орієнтовна тематика кваліфікаційних робіт бакалавра

Спеціальність G2 ”Технології захисту навколишнього середовища”

1. Мінерально-сировинні ресурси Херсонщини, їх охорона та раціональне використання.
2. Екологічна характеристика енергетичних ресурсів степової зони України.
3. Утилізація вторинних енергоресурсів та побутових відходів.
4. Екологічний стан водних ресурсів України, їх охорона і використання (на прикладі р. Інгулець).
5. Вплив зрошуваних меліорацій на рекреаційну зону Каховської зрошувальної системи.
6. Ресурси прісної води, проблеми її використання та екологічного захисту.
7. Запаси вод в артезіанських басейнах, галузі застосування прісних, мінеральних і термальних вод.
8. Екологічні та природоохоронні заходи забезпечення та відновлення чистоти водойм.
9. Охорона водних ресурсів у гірничодобувних районах.
10. Прогнозування стану водних ресурсів України в галузі управління й контролю за використанням і охороною вод.
11. Оцінка меліоративного стану підтоплених агроекосистем, напрямки їх поліпшення й використання.
12. Оцінка негативних наслідків водогосподарської діяльності на агроландшафтах Присивашшя.
13. Екологічна ситуація підтоплених земель Херсонщини.
14. Екологічні аспекти аутакліматизації гідробіонтів в Азово-Чорноморському басейні.

15. Проблеми охорони та раціонального використання природних ресурсів на сучасному етапі.

16. Головні чинники забруднення атмосферного повітря.

17. Екологічне значення озону в біосфері та проблема озонових дир.

18. Техногенний та природний парниковий ефект та екологічна роль вуглекислого газу.

19. Вплив антропогенної діяльності на лісові ресурси та рослинний світ степової зони України.

20. Природні й антропогенні лісові ресурси Херсонщини, їх охорона і раціональне використання.

21. Характеристика тваринного світу та його використання.

22. Земельні ресурси, їх охорона й раціональне використання.

23. Екологічні наслідки антропогенних змін ґрунтового покриву.

24. Техногенна ерозія ґрунтів сільськогосподарського призначення, фактори й умови прояву в східних районах Херсонської області.

25. Основні форми поширення ерозійних процесів у різних зонах Херсонської області, їх екологічні наслідки та шляхи запобігання.

26. Охорона та раціональне використання зрошуваних земель у зв’язку з використанням засолених вод (Інгулецька та Дунайсько-Дністровська зрошувальні системи).

27. Радіонуклідне забруднення земель і особливості їх використання.

28. Особливості ведення рослинництва і тваринництва на землях, забруднених радіонуклідами.

29. Промислове виробництво і рекультивація порушених земель при видобутку сировинних матеріалів Херсонщини.

30. Екологічне обґрунтування біологізації у відтворенні родючості ґрунту в сучасних системах землеробства.

ДОДАТОК В

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ 3
ВСТУП 5
РОЗДІЛ 1 ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ 8
1.1 Аграрна політика країн Європейського Союзу 8
1.2 Вплив сільськогосподарських підприємств на довкілля 12
РОЗДІЛ 2 МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ 24
РОЗДІЛ 3 ХАРАКТЕРИСТИКА РАЙОНУ ДОСЛІДЖЕННЯ.....27
3.1 Фізико-географічне положення 27
3.2 Кліматична характеристика 28
3.3 Геологія і рельєф 28
3.4 Гідрографія 29
РОЗДІЛ 4 РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ.....31
4.1 Загальна характеристика виробничої діяльності підприємства 31
4.2 Розрахунок санітарно-захисної зони підприємства 35
4.3 Оцінка впливу підприємства “Конкордія” на довкілля 38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 43
ДОДАТКИ 46

ДОДАТОК Г

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний аграрно-економічний університет

Факультет рибного господарства та природокористування
(повна назва)

Кафедра екології та сталого розвитку імені професора Ю.В. Пилипенка
(повна назва)

Спеціальність 101 Екологія
(код, назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
В.о. завідувача кафедри
_____ В.І. Пічура
(підпис) (ініціали, прізвище)
“ ” 20 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу бакалавра

Здобувачу вищої освіти Федаш Руслані Юріївні
(прізвище, ім’я, по батькові)

1. Тема роботи Екологічна оцінка впливу на довкілля виробничої діяльності публічного акціонерного товариства “Таврійська будівельна компанія”, затверджена наказом по університету від “ ” 20 р. № ____
2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи “ ” 20 р.
3. Вихідні дані до роботи Акт перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства “Таврійська будівельна компанія” Державної екологічної інспекції у Херсонській області від 02.10.2017 №483, Регіональна доповідь про стан навколишнього середовища Херсонської області за 2016 р., Екологічні паспорти Херсонської області за 2016 р., 2017 р.
4. Перелік питань, які мають бути розроблені опрацювати літературні джерела щодо огляду розвитку будівельної галузі України; фізико-географічну характеристику території Херсонської області; проаналізувати виробничу діяльність ПАТ “ТБК”; виконати екологічну оцінку впливу на довкілля виробничої діяльності ПАТ “ТБК”; визначити заходи, направлені на забезпечення нормативного стану довкілля та екологічної безпеки.
5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу
Рисунок – Динаміка введення в експлуатацію житлового фонду в Україні
Рисунок – План будівництва гуртожитків для контрактників ЗСУ
Рисунок – Динаміка основних показників будівельної галузі в Україні

Продовження додатку Г

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів, що їх стосуються:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1-4	Бреус Д.С.		
		30.01.2025	30.01.2025

7. Зміст кваліфікаційної роботи бакалавра, перелік питань, що їх належить розробити:

1. Огляд літературних джерел
2. Матеріали та методики дослідження
3. Характеристика району дослідження
4. Результати досліджень

8. Календарний план виконання роботи

№	Назва етапів ПКР	Термін виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	Огляд літературних джерел	лютий	лютий
2	Матеріали та методики дослідження	березень	березень
3	Характеристика району дослідження	березень-квітень	березень-квітень
4	Результати досліджень	квітень	квітень
5	Оформлення кваліфікаційної роботи бакалавра	квітень-травень	квітень-травень

9. Дата видачі завдання “30” січня 2025 р.

Керівник роботи Пічура В.І.
(прізвище, ініціали, підпис)

Завдання прийняв до виконання

Здобувач вищої освіти _____
(підпис здобувача вищої освіти)

ДОДАТОК Д

Приклади визначення об’єкту і предмету дослідження Роботи

1. Тема кваліфікаційної роботи бакалавра – Еколого-гідрологічне управління умовами формування екосистем пониззя Дніпра.

Об’єкт дослідження – водойми гирлової ділянки Дніпра в умовах регулювання річкового стоку.

Предмет дослідження – процеси перетворення екосистем водойм гирлової частини Дніпра під впливом попусків Каховської ГЕС.

2. Тема кваліфікаційної роботи бакалавра – Екологічна оцінка впливу на атмосферне повітря виробничої діяльності підприємства по переробці сільськогосподарської продукції ”Конкордія”.

Об’єкт дослідження – виробнича діяльність підприємства по переробці сільськогосподарської продукції ”Конкордія”.

Предмет дослідження – змінення стану атмосферного повітря під впливом виробничої діяльності підприємства по переробці сільськогосподарської продукції ”Конкордія”.

3. Тема кваліфікаційної роботи бакалавра – Екологічні аспекти розвитку гідроенергетики в контексті оновлення енергетичної стратегії України.

Об’єкт дослідження – об’єкти гідроенергетичної системи України.

Предмет дослідження – процеси перетворення екосистем під впливом розвитку господарської діяльності гідроенергетичних підприємств.

ДОДАТОК Ж

Приклади оформлення бібліографічного списку у списку використаних джерел з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015

Характеристика джерела	Приклад оформлення
1	2
Книги: Один автор	1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право: конспект лекцій. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Бондаренко В. Г. Немеркнуча слава новітніх запорожців: історія Українського Вільного козацтва на Запоріжжі (1917–1920 рр.). Запоріжжя, 2017. 113 с. 3. Бондаренко В. Г. Український вільнокозацький рух в Україні та на еміграції (1919–1993 рр.): монографія. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 600 с. 4. Варіна О. М. Політична етика: навч.-метод. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 102 с. 5. Верлос Н. В. Конституційне право зарубіжних країн: курс лекцій. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 145 с. 6. Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія: монографія. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 240 с. 7. Гурська Л. І. Релігієзнавство: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ: ЦУЛ, 2016. 172 с. 8. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника: навч. посіб. Київ: Талком, 2016. 340 с.
Два автори	1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні

Продовження додатку З

1	2
	засади: монографія. Харків: Щедра садиба плюс, 2015. 196 с. 2. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 130 с. 3. Білобровко Т. І., Кожуховська Л. П. Філософія науки й управління освітою: навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2015. 166 с. 4. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси: конспект лекцій. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 102 с. 5. Горошкова Л. А., Волков В. П. Виробничий менеджмент: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 131 с. 6. Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією: навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с.
Три автори	1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах: навч. посіб. Львів: Магнолія, 2015. 312 с. 2. Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. М. О. Судові та правоохоронні органи України: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 206 с. 3. Кузнєцов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності: монографія. Харків: ХНПУ, 2015. 338 с. 4. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2015. 476 с.

Продовження додатку З

1	2
Чотири і більше авторів	1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: станом на 10 жовт. 2016 р. / К. І. Бєліков та ін.; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ: ЦУЛ, 2016. 528 с. 2. Бікулов Д. Т, Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 360 с. 3. Операційне числення: навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 88 с. 4. Основи охорони праці: підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ: ЦУЛ, 2016. 264 с. 5. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 84 с.
Автор(и) та редактор(и) / упорядники	1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання: монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 362 с. 2. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія: навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ: ЦУЛ, 2016. 232 с. 3. Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Право інтелектуальної власності: навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ: ЦУЛ, 2015. 560 с.
Без автора	1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991–2016): ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 330 с. 2. Криміналістика: конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Галана; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ: ЦУЛ, 2016. 320 с.

Продовження додатку З

1	2
	3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні: монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя: КСК-Альянс, 2017. 172 с. 4. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса: ОНУ, 2015. 306 с. 5. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ: ЦУЛ, 2017. 176 с. 6. Службове право: витоки, сучасність та перспективи розвитку / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Запоріжжя, 2017. 328 с. 7. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем: монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2016. 488 с. 8. Адміністративно-правова освіта у персоналіях: довід. / за заг. ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ: Ін Юре, 2015. 352 с. 9. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5–6 жовт. 2017 р. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 216 с. 10. Країни пострадянського простору: виклики модернізації: зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ: Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с. 11. Антологія української літературно-критичної думки першої половини XX століття / упоряд. В. Агеєва. Київ: Смолоскип, 2016. 904 с.

Продовження додатку З

1	2
Багатотомні видання	1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ: САМ, 2016. Т. 17. 712 с. 2. Лодий П. Д. Сочинения: в 2 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков; авт. вступ. ст. А. В. Синицына. Киев; Мелитополь: НПУ им. М. Драгоманова; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2015. Т. 1. 306 с. 3. Новицкий О. М. Сочинения: в 4 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков; авт. вступ. ст. Н. Г. Мозговая. Киев; Мелитополь: НПУ им. М. Драгоманова; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2017. Т. 1. 382 с. 4. Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків: Право, 2009. Т. 2: Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с. 5. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права: в 6 т. Харьков: Право, 2007. Т. 4: Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с.
Автореферати дисертацій	1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2005. 20 с. 2. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Київ, 2017. 20 с. 3. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.

Продовження додатку З

1	2
Дисертації	1. Авдєєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII – початок XX ст.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с. 2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл: дис. ... канд. фіз.-мат. наук 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с. 3. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.
Законодавчі та нормативні документи	1. Конституція України: офіц. текст. Київ: КМ, 2013. 96 с. 2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178–179). С. 10–22. 3. Повітряний кодекс України: Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 48–49. Ст. 536. 4. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017). 5. Деякі питання стипендіального забезпечення: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. Офіційний вісник України. 2017. № 4. С. 530–543. 6. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017–2020 роки: Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. Урядовий кур'єр. 2017. 23 лют.

Продовження додатку З

1	2
	(№ 35). 10 с. 7. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації: наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. Офіційний вісник України. 2017. № 20. С. 136–141. 8. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця: затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. Баланс-бюджет. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15–16.
Архівні документи	1. Лист Голови Спілки “Чорнобиль” Г. Ф. Лєпіна на ім’я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. ЦДАГО України (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71. 2. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3. 3. Наукове товариство ім. Шевченка. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.
Патенти	1. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с. 2. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.

Продовження додатку З

1	2
Препринти	1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль: Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7 с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1). 2. Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков: ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт. НАН Украины, Нац. науч. Центр “Харьк. физ.-техн. ин-т”; ХФТИ2006-4).
Стандарти	1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація). 2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). Київ: Держспоживстандарт України, 2006. 181 с. 3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).
Каталоги	1. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк: Лебедь, 2005. 228 с.

Продовження додатку З

1	2
	2. Історико-правова спадщина України: кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с. 3. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області: кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін.; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів: Новий час, 2003. 160 с.
Бібліографічні покажчики	1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності: бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала; Запорізький національний університет. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 60 с. 2. Микола Лукаш: біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія; ч. 10). 3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні: бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування). 4. Лисодєд О. В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992–2002) / ред. О. Г. Кальман. Харків: Одісей, 2003. 128с. 5. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856–2013). Київ: Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2015. 472 с. (Джерела української біографістики; вип. 3).

Продовження додатку З

1	2
Частина видання: книги	1. Баймуратов М. А. Имплементация норм международного права и роль Конституционного Суда Украины в толковании международных договоров / М. А. Баймуратов. Михайло Баймуратов: право як буття вченого: зб. наук. пр. до 55-річчя проф. М. О. Баймуратова / упоряд. та відп. ред. Ю. О. Волошин. К., 2009. С. 477–493. 2. Гетьман А. П. Екологічна політика держави: конституційно-правовий аспект. Тридцать лет с экологическим правом: избранные труды. Харьков, 2013. С. 205–212. 3. Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195–197. 4. Алексєєв В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні: монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.
Частина видання: матеріалів конференцій (тези, доповіді)	1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини XX століття: порівняльно-правовий аналіз. Голодомор 1932–1933 років: втрати української нації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136. 2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених: тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 квіт. 2014 р.). Одеса, 2014. С. 134–137.

Продовження додатку З

1	2
	3. Кононенко Н. Методология толерантности в системе общественных отношений. Формирование толерантного сознания в обществе: материалы VII междунар. антитеррорист. форума (Братислава,18 нояб. 2010 г.). Братислава, 2011. С. 145–150. 4. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3–4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53. 5. Соколова Ю. Особливості впровадження проблемного навчання хімії в старшій профільній школі. Актуальні проблеми та перспективи розвитку медичних, фармацевтичних та природничих наук: матеріали III регіон. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 листоп. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 211–212.
Частина видання: довідкового видання	1. Кучеренко І. М. Право державної власності. Великий енциклопедичний юридичний словник / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673. 2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. Адміністративне право України: словник термінів / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55. 3. Сірий М. І. Судова влада. Юридична енциклопедія. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.

Продовження додатку З

1	2
Частина видання: продовжуванового видання	1. Коломоєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46. 2. Левчук С. А., Хмельницький А. А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонок за допомогою матриць типу Гріна. Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159. 3. Левчук С. А., Рак Л. О., Хмельницький А. А. Моделювання статичного деформування складеної конструкції з двох пластин за допомогою матриць типу Гріна. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212–218. 4. Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. Проблеми законності. Харків, 2011. Вип. 115. С. 200–206.
Частина видання: періодичного видання (журналу, газети)	1. Кулініч О. О. Право на освіту в системі конституційних прав людини і громадянина та його гарантії. Часопис Київського університету права. 2007. № 4. С. 88–92. 2. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. Урядовий кур'єр. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5. 3. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe2: ab initio modeling and comparison with experiment. Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics. 2016. Vol. 19, № 1. P. 98–108.

Закінчення додатку З

1	2
Електронні ресурси	1. Влада очима історії: фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery (дата звернення: 15.11.2017). 2. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України // Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsej.org.ua/5_2017/32.pdf. 3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 20–27. URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/ Fakhovivydannya/vznu/juridichni/ VestUr2015v3/5.pdf. (дата звернення: 15.11.2017). 4. Яцків Я. С., Маліцький Б. А., Бублик С. Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років XX століття: період переходу до ринку // Наука та інновації. 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14. DOI: https://doi.org/10.15407/scin12.06.006. 5. Конституція України: Закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР // База даних “Законодавство України” ВР України. URL: http//zacon2.rada.gov.ua/laws/show (дата звернення: 08.02.2012).

ДОДАТОК К

Ступені рубрикації основного тексту Роботи

РОЗДІЛ 3 ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВЕЛИКОЛЕПЕТИСЬКОГО РАЙОНУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Фізико-географічне положення

Великолепетиський район розташований у межах Причорноморської низовини у північній частині Херсонської області, на лівому березі Дніпра (рисунок 3.1) [34].

Рисунок 3.1 – Адміністративне положення Великолепетиського району

На півночі і північному сході межує з Верхньорогачицьким районом, на сході – з Нижньосірогозьким, на півдні – з Горностаївським, на заході по …

ДОДАТОК Л

Зразок оформлення рисунку

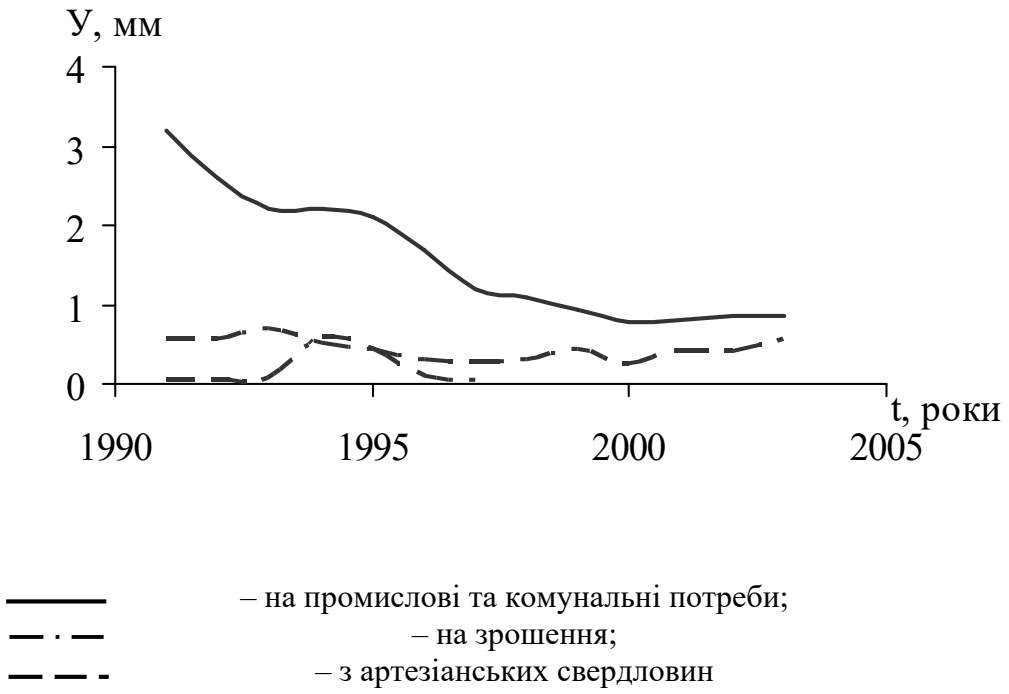

Рисунок Л.1 – Тенденція змін об’ємів забору води для водозбору р. Кодима – с. Катеринка

ДОДАТОК М

Зразок оформлення таблиці

Олійниця сільськогосподарського підприємства “Конкордія” здійснює річний випуск продукції – олія соняшникова, який становить 492 т, та жмих, що відповідно має значення 672 т (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Обсяг випуску продукції сільськогосподарського підприємства “Конкордія”

Вид продукції	Річний випуск
олія соняшникова	492 т
жмих	672 т

У таблиці 2.2 наведені дані щодо сировини та допоміжних матеріалів, які використовуються для випуску продукції сільськогосподарським підприємством “Конкордія”:

Таблиця 2.2 – Сировина, яка необхідна для випуску продукції, сільськогосподарського підприємства “Конкордія”

Сировина, допоміжні матеріали	Призначення	Умови зберігання	Річне використання, тонн	Наявність документації, що регламентує вимоги санітарного законодавства
насіння соняшника	виробництво олії	роздільне зберігання насіння різної вологості та якості	1640,0	умови “періодичність контролю продовольчої сировини”, наказ МОЗ №329 від 02.07.04 р.

Технологічна схема випуску продукції на основному підрозділі сільськогосподарського підприємства – олійниці представлена на рисунку 4.3.